

Lendvai András

MEGJEGYZÉSEK A MAGYAR LEGO-DÖNTÉSEKHEZ – HARMONIZÁCIÓS PROBLÉMÁK A MAGYAR VÉDJEGYJOGBAN I. RÉSZ

1. BEVEZETÉS

1.1. A magyar Lego-döntések

A Fővárosi Bíróság 2006 októberében első fokon,¹ majd a Fővárosi Ítéltábla 2007 júliusában másodfokon² döntött a Lego vállalatcsoport egyik leányvállalata (Lego) javára bejegyzett, különböző méretű legókockák³ fekete-fehér fotóját ábrázoló és a Nizzai Megállapodás szerinti 28. áruosztályba tartozó játékokra és játékszerekre kiterjedő védjegyek (LEGO védjegyek) törlési eljárásaiban. Ellentétben a Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) döntéseivel,⁴ amelyek a LEGO védjegyet törölték, a bíróság mindkét fokon megváltoztatta az MSZH döntéseit, és a LEGO védjegyek oltalmát fenntartotta. E döntéseket felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság jóváhagyta.⁵ Jelen tanulmány a 2002-ben indult jogvita elemzése és az abban született döntések kritikája.

1.2. Személyes motívumok és célok

Szerzőként írásom elején tisztáznom kell, ezekben az ügyekben ügyvédjelöltként, majd ügyvédként képviseltem a LEGO védjegyek ellen fellépő lengyel vállalkozást.⁶ Elemzésem így nem az objektív és szenttellen megfigyelő pozíciójából, hanem személyes és kritikus – de semmiképpen sem személyeskedő vagy sértő – hangsúlyokkal íródott.

¹ 3.Pk.630.753/2005/13 – 3.Pk.630.757/2005/13. számú végzés.

² 8.Pkf.25.202/2007/9 – 8.Pkf.25.205/2007/9. számú végzés.

³ A legó szót a tanulmányban köznévként használom. Jelentésére l. „legó (5) Ját. (Kis kiemelkedések és bemélyedések segítségével) szorosan egymáshoz illeszthető, műanyagból sajtolt, változatos formájú elemekből álló, többféle alakzat összeállítására alkalmas játék. [nk.: dán]” In. *Pusztai Ferenc* (főszerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*, második, átdolgozott kiadás. Akadémiai Kiadó, 2003, p. 806. A márkanév köznevesülésekor, a fajtanévvé válás és felhígulás elkerülése érdekében a Vt. 13. § lehetővé teszi, hogy a jogosult kérje védjegyjoga feltüntetését szótárakban, enciklopédiákban és hasonló kiadványokban. A Lego ezen jogával a Magyar értelmező kéziszótár 2003-as kiadásakor nem élt.

⁴ M9004964/25., M9004965/26., M9004966/25., M9004967/24., M9004968/24. számú végzés.

⁵ Pfv.IV.22.097/2007/8. – Pfv.IV.22.100/2007/8. és Pfv.IV.22.102/2007/8. sz. végzés.

⁶ E hosszú eljárásokban ki kell emelnem Simándi Andrea, Pistár Terézia és Baranyai Gábor kollégám segítségét, akikkel más-más szakaszokban dolgoztunk együtt ezeken az ügyeken.

Ügyvédként természetesen elfogadom, ha álláspontommal szemben a bíróság döntése másik érvelést lát helyesnek. Ugyanakkor fontos, hogy a tágabb szakmai közvélemény megismerje azokat a dilemmákat, amelyek a LEGO védjegyekkel kapcsolatos törlési eljárásokban felmerültek. E dilemmák a magyar védjegy jog alapkérdéseivel kapcsolatosak, így a bírósági döntések hatása – figyelembe véve az európai védjegy jogból következő harmonizációs kötelezettséget – hosszú távon is jelentős.⁷

Remélem, tanulmányom katalizátora lesz egy olyan vitának, amiben tisztább kép alakulhat ki a felvetett kérdésekben. Arra biztatok ezért mindenkit, hogy saját álláspontját, kritikáját és észrevételeit ossza meg a tágabb nyilvánossággal – ez közös érdekünk.

1.3. A törlési eljárások háttere

A Lego 2002 júniusában a LEGO védjegyekre hivatkozva védjegybitorlási eljárást indított egy lengyel vállalkozás ellen, amely a legó műszaki megoldásával azonos elven működő építőjátékokat forgalmazott Magyarországon.⁸ Az eljárásban a Fővárosi Bíróság ideiglenes intézkedésben rendelte el a lengyel cég áruinak lefoglalását, és eltiltotta termékei forgalmazásától.

A lengyel vállalkozás ellenlépésként törlési és használat hiánya miatti megszüntetésre irányuló kérelmet nyújtott be az MSZH-hoz. A Fővárosi Bíróság az MSZH előtt kezdeményezett eljárások jogerős befejezésig a bitorlási ügyet felfüggesztette, és az ideiglenes intézkedést hatályában fenntartotta.⁹

1.4. Nemzetközi háttér

Az elmúlt időszakban a Lego építőköcskőit az uniós tagállamok védjegy bíróságai nem találták oltalomképesnek.¹⁰ Ez a trend összhangban áll a Lego közösségi védjegyével kapcsolatos

⁷ Ez nem speciálisan magyar jelenség. Annette Kur németországi esetek elemzésével kapcsolatban állapította meg: „[a Lego ügyei] különös érdeklődésre tartanak számot, mivel gyakran érdekes és az egyes ügyek jelentőségén túlmutató kérdéseket, az oltalom[képesség] határterületeit [elhatárolási kérdéseit] érintik. Az ilyen esetekben egyfelől a különböző szellemi alkotásokhoz kapcsolódó jogok alkalmazhatóságának kérdéseivel, másfelől a (versenyjogi értelemben vett) utánzás elleni védelem, illetve az utánzás szabadsága közötti kapcsolattal foglalkoznak.” *Anette Kur: Wettbewerbsrechtlichen Nachahmungsschutz gegen compatible Produkte? GRUR Int.*, 1995, 5. sz. p. 469–473. E megállapítás tökéletesen illik a magyar ügyekre is.

⁸ A Lego kereseti kérelme eshetőleg kérelemként jellegbitorlásra is hivatkozott a versenytörvény alapján, ez azonban nem bír jelentőséggel ebben az elemzésben.

⁹ A használat hiánya miatti eljárások és az ideiglenes intézkedésekkel kapcsolatos döntések külön elemzést érdemelnének, ezek azonban meghaladják a jelen elemzés kereteit.

¹⁰ A Lego hasonló eljárásokban veszített Franciaországban 2000-ben, Görögországban 2005-ben, Spanyolországban 2007-ben, Olaszországban 2008-ban, sikertelenül kért ideiglenes intézkedést Belgiumban 1996-ban, Portugáliában 1997-ben, Csehországban 2002-ben, Hollandiában 2007-ben. Németországban a Lego térbeli védjegyét 2005-ben törölték, az eljárás még folyamatban van. Az egyetlen kivétel Szlovákia, ahol a Lego javára ideiglenes intézkedést rendeltek el.

döntésekkel. Ezekben az ügyekben a legó építőköcskákra vonatkozó (a közösségi védjegy esetében piros színű) térbeli védjegyek szerepeltek. A közösségi védjegyet az OHIM¹¹ és – e tanulmány írásával párhuzamosan – az Elsőfokú Bíróság is törölte.¹² A nemzetközi esetjog tehát a LEGO védjegyek törlésével kapcsolatos magyar bírói döntésekkel („Lego-döntések”) ellentétes képet mutat.

1.5. A Lego-döntések sajátossága

Az európai esetekhez képest a magyar ügy egy szempontból különleges: csak a Lego-döntésekben vizsgáltak ábrás védjegyeket. A LEGO védjegyek ugyanis – az MSZH védjegynyilvántartása szerint – az építőköcskák fotójának megfelelő ábrás megjelölések. Ezért a magyarországi eljárásokban a funkcionalitáson alapuló törlési okokon¹³ kívül további törlési okok, az absztrakt és a konkrét megkülönböztető- képesség hiánya, valamint a leíró jelleg is felmerültek. Ezen okok a nemzetközi esetekben nem merültek fel.

1.6. Az eljárásban felhozott törlési okok¹⁴

A LEGO védjegyek törlését a kérelmező három ok alapján kérte. Egyrészt vitatta absztrakt megkülönböztetőképességüket a Vt.¹⁵ 1. § (1) bekezdése¹⁶ alapján, arra hivatkozva, hogy a LEGO védjegyeket alkotó megjelölés nem alkalmas arra, hogy a jogosult áruit más termékeitől megkülönböztesse.

Másrészt kérte a LEGO védjegyek leíró jellegének megállapítását a Vt. 2. § (2) bekezdés *a*) pontja alapján arra hivatkozással, hogy *(i)* nem rendelkeznek megkülönböztetőképességgel, illetve leíró védjegyek, mivel *(ii)* „kizárólag olyan jelekből ... állnak, amelyeket a forgalomban

¹¹ Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Office for Harmonisation in the Internal Market). Az OHIM Felbbrviteli Tanács döntése: 63 C 107029/1 Mega Bloks Inc. kontra Kirkbi A/S (OHIM-döntés).

¹² Lego Juris A/S kontra OHIM T-270/06 sz. ügy (CFI-döntés).

¹³ A funkcionalitást cikkemben a Vt. 2. § (2) bekezdés *b*) pontjában és a védjegyirányelv 3. cikk (1) bekezdés *e*) pont *(i)*–*(iii)* alpontjában meghatározott feltétlen kizáró okok gyűjtőneveként használok.

¹⁴ Mivel a bíróság a törlési kérelmek benyújtásának időpontjában hatályos Vt. szabályait alkalmazta, cikkem e rendelkezéseket követi. Amennyiben szükséges, utalok az időközbeni jogszabályváltozásokra. Érdemes jelezni, hogy a 2003. évi CII. törvény 107. § (2) bekezdésének 2004. május 1-jétől 2005. november 1-ig hatályos szabályai alapján elvileg a 1969-es védjegy törvény alkalmazása is felmerült (a problémáról részletesen l. *Gödölle István: Átmeneti rendelkezések a magyar védjegyjogban. Jogtudományi Közlöny, 60. évf. 5. sz., 2005, p. 218–233.*).

¹⁵ A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény.

¹⁶ E kizáró oknak az irányelv 3. cikk (1) bekezdés *a*) pontja felel meg. A magyar szabályozás a védjegy fogalmával nem összeegyeztethető megjelölésekre vonatkozó abszolút kizáró okot jelenleg a Vt. 2. § (1) bekezdésben határozza meg. A LEGO védjegyek elleni törlési eljárások idején ezt a feltétlen kizáró okot még a Vt. 8. § *a*) pontjából és a Vt. 33. § (1) bekezdés *a*) pontjából lehetett levezetni.

az áru ... (ii.a) fajtája, ... (ii.b) rendeltetése, ... illetve (ii.c) egyéb jellemzője feltüntetésére használhatnak”.¹⁷

Harmadrészt a törlési kérelem hivatkozott a Vt. 2. § (2) bekezdés *b*) pontjára, azaz hogy a LEGO védjegyeket alkotó megjelölések kizárólag olyan formákból állnak, amelyek (i) „az áru jellegéből következnek”, illetve amelyek (ii) „a célzott műszaki hatás eléréséhez szükségesek”.¹⁸

1.7. Jogharmonizáció

A magyar védjegyszabályozásra már az 1990-es évek óta – a társulási szerződés¹⁹ következtében – erős hatást fejtett ki a közösségi védjegyjog. A Vt. 1997-es megalkotásakor kifejezetten is célul tűzte ki²⁰ a magyar szabályozás közelítését a védjegyirányelvhez.²¹ Ezért az uniós csatlakozáskor a feltétlen kizáró okoknál a Vt. csak apróbb finomításokra szorult. E folyamatok következményeként a magyar védjegyjogot az európai védjegyjoggal harmonizált jogterületnek szokás tekinteni.²²

Magyarország 2004-es csatlakozása óta az európai védjegyjog és a harmonizációs kötelezettség már a többi tagállammal azonos módon, a „közösségi hűség”²³ elve alapján határozza meg a védjegyjogi gyakorlatot.²⁴ Eszerint a jogharmonizáció nem önmagában a védjegyirányelv szövegszerű átvételét igényli, de kötelezi a magyar jogalkalmazó szerveket, hogy a Vt. alkalmazásakor biztosítsák a közösségi jog hatékony érvényesülését. A védjegyirányelv értelmében e hatékony érvényesülés – többek között – azt jelenti, hogy „a lajstromozott védjegy megszerzésének és a védjegyoltalom fenntartásának feltételei valamennyi tagállamban általában azonosak”.²⁵

¹⁷ E kizáró okoknak a védjegyirányelv 3. cikk (1) bekezdés *b*) és *c*) pontja felel meg.

¹⁸ E kizáró okoknak az irányelv 3. cikk (1) bekezdés *e*) pont (i) és (ii) alpontja felel meg.

¹⁹ A Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről szóló 1994. évi I. törvény.

²⁰ Vt. indokolás III. bevezető fejezet 7. pont: „összhangban az átfogó jogharmonizációs programmal, valamint a Fehér Könyv szellemi tulajdonra vonatkozó ajánlásaival, védjegyjogi szabályozásunk reformja során elsősorban a tagállamok védjegy-jogszabályainak közelítésére a Tanács által kiadott 89/104/EGK irányelv rendelkezéseit kell figyelembe vennünk”.

²¹ A 2008/95 EK Irányelv a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről, a 89/104/EGK irányelv módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege („irányelv” vagy „védjegyirányelv”).

²² *Tattay Levente: A szellemi alkotások jogharmonizációja Magyarországon. Magyar Jog, 2007. 9. sz., p. 518–530.*

²³ EKSZ 10 cikk.

²⁴ A közösségi hűségből fakadó kötelezettségek részletes bemutatására l. különösen *Blutman László: Az előzetes döntéshozatal. KJK-Kerszöv, Budapest, 2003, p. 54–67.*

²⁵ Védjegyirányelv (8) preambulumbekkezdés.

Ez a harmonizáció gyakorlati célja: hogy az azonos jellegű védjegyjogi problémákat az egyes tagállami bíróságok azonos elvek és értelmezés alapján bírálják el.²⁶ A harmonizált nemzeti védjegyjogok számos, a közösségi védjegyrendszerben született döntéssel egészülnek ki, amelyek a védjegyirányelvnek és a közösségi védjegyrendeletnek a Vt.-vel hasonló szövegezésű jogszabályi rendelkezései kapcsán születtek. E forrásokon keresztül elvileg biztosítható az egységes és koherens védjegyjogi gyakorlat kialakulása az Európai Unióban. Nem kétséges, hogy az ideális állapottól a közösségi védjegyjog még messze van, ez azonban nem érvényteleníti a koherens jogalkalmazásra vonatkozó célkitűzéseket.

1.8. Kérdésfeltevés

A CFI-döntés és a Lego-döntések tényállásai alapvető pontokon azonosak. Ez kivételes lehetőséget teremt annak vizsgálatára, mennyiben alkalmazkodott a Vt. és a magyar jogalkalmazás napi gyakorlata a közösségi védjegyjoghoz, mennyiben követik a magyar bíróságok a harmonizált védjegyjog ma ismert elveit.²⁷

Ha a CFI-döntés és az azt megelőző OHIM-döntések eredményeit összevetjük a Lego-döntések funkcionalitásra vonatkozó részével, első látásra is egyértelmű: a magyar esetek jelentős eltéréseket mutatnak a közösségi döntésekhez képest.²⁸

²⁶ A harmonizált értelmezés legfontosabb forrásai az irányelv szövege, az irányelv előkészítő anyagai (travaux préparatoires), az Európai Unió által megkötött nemzetközi egyezmények (pl. a TRIPS), az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárásban hozott határozatai és az ahhoz kapcsolódó főtanácsnoki vélemények, a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal, az Elsőfokú Bíróság és az Európai Bíróság közösségi védjegyekkel kapcsolatos döntései (*Lionel Bently–Brad Sherman: Intellectual Property Law. Third Edition. Oxford University Press, 2008, p. 23.*)

²⁷ Elképzelhető olyan formális érvelés, miszerint a csatlakozás előtt indult törlési ügyekben – így a LEGO védjegyekkel kapcsolatos ügyekben is – az Európai Bíróság döntéseiben megfogalmazott elvek és a védjegyirányelv közvetett hatálya nem alkalmazandó. Azonban a Vt. 1997-től harmonizációs céllal került kodifikálásra, és a vonatkozó kizáró okok a LEGO védjegyekkel szembeni eljárások kezdete óta mindössze két kisebb jelentőségű dologban módosultak. Egyrészt a 2. § (1) bekezdése pontosította az absztrakt megkülönböztetőképesség hiányára vonatkozó törlési okot, másrészt a funkcionalitással kapcsolatos 2. § (2) bekezdés *b*) pontjába 2004. május 1-jei hatállyal beillesztette a „kizárólag” szót. Ha formális érvekkel figyelmen kívül hagyható lenne az Európai Unió védjegyjoga és az Európai Bíróság gyakorlata, az azt eredményezné, hogy ugyanaz a jogszabályi környezet, sőt ugyanaz a normaszöveg a csatlakozás aktuálánál fogva eltérő értelmezést nyerne. Ez a jogbiztonság és a kiszámítható jogalkalmazás alkotmányos követelményének fényében vitatható megoldás lenne. A formális érvelés európai jogi szempontból sem egyértelmű, a Dzodzi-ügyben (egyesített C-297/88 és C-197/88 sz. ügyek) és a Giloy-ügyben (C-130/95 sz. ügy) kimondott elvek, illetve az Andersson-ügyben (C-321/97. sz. ügy) és az Ynos-ügyben (C-302/04 sz. ügy) megfogalmazott értelmezés ellentétes irányú érveléseket tesz lehetővé. E kérdés túlmutat elemzésemen, így tanulmányom az irányelv közvetett hatályát és az Európai Bíróság döntéseinek alkalmazhatóságát adottnak tekinti.

²⁸ A közösségi védjegy ügyében a Lego benyújtotta a Fővárosi Ítéltábla döntésének fordítását az Elsőfokú Bírósághoz. A CFI-döntés 25. pontja kifejezetten azt mondja, hogy a magyar döntést bizonyítékként annyiban veszi figyelembe az Elsőfokú Bíróság, amennyiben az „hasznos” a funkcionalitásra vonatkozó feltétlen kizáró ok értelmezéséhez. A CFI-döntés ezt követően sehol nem hivatkozik a magyar döntésre, csupán azzal ellentétes értelmezést és következtetéseket von le. A CFI-döntés hallgatása a magyar döntésről beszédes.

A magyar esetek specialitása miatt azonban a funkcionalitáson túli kizáró okok esetében is számos olyan pont van, amely összevethető az Elsőfokú Bíróság és az Európai Bíróság iránymutatásaival. Ezek a vizsgálatok hasonló élességgel vetik fel a magyar joggyakorlat harmonizáltságának kérdését.

Elemzésemben a Lego-döntéseken keresztül absztrakt, a védjegyjogi harmonizáció alapkérdéseit érintő problémákat mutatok be, egyfajta harmonizációs teszt keretében vizsgálom meg a nemzeti védjegyjog néhány általános kérdését.

Tanulmányom felépítése a következő: először bemutatom a LEGO védjegyekkel oltalmazott áruk műszaki-technikai történetét, ezt követően tisztázom a LEGO védjegyek tárgyát és oltalmi körét. Ezután felvázolom az egyes törlési okokkal kapcsolatos elméleti álláspontokat és európai bírósági gyakorlatot, majd a magyar döntések megállapításait és azok kritikáját. Az egyes törlési okoknál röviden bemutatom a Lego védjegyekkel kapcsolatos alternatív értelmezési lehetőségeket. Végül összefoglalom a magyar esetekből lesűrhető általános tanulságokat, és igyekszem megválaszolni a tanulmány elején feltett kérdést.

2. RÖVID TECHNIKATÖRTÉNETI KITÉRŐ

A LEGO védjegyek oltalomképességének vizsgálatánál fontos szerepet játszik a legó építő-kockák kialakulásának története.²⁹ A legókockák elődjét az angol Hilary Fisher-Page találta fel az 1930-as évek végén. Az építő-kockákat kezdetben iskoláskor előtti fejlesztőterápiák céljából használták, majd gyerekjátékként hozták forgalomba.³⁰ Page jött rá arra, hogy a műanyag fröccsöntött építő-kockákból kiemelkedő kapcsolóelemekkel, kapcsológombokkal a hagyományos, kocka vagy tégl formájú építő-kockáknál stabilabb összeilleszthetőséget lehet elérni. A Page-féle Kiddicraft építő-kockák külső kialakítása gyakorlatilag megegyezett a Lego által ma is gyártott építő-kockák formájával. Page az 1940-es években több szabadalmat is szerzett Angliában, illetve Franciaországban a kocka külső kialakítására vonatkozó műszaki megoldásra.³¹

A Lego alapítója, Godtfred Kirk Christiansen 1947-ben a Kiddicraft kockákkal azonos kialakítású játékkockákat kezdett gyártani Dániában, és ezzel elindult a Lego vállalatcsoport története. Christiansen fia és unokája egy későbbi bírósági eljárásban³² tanúként elismerte, hogy a Lego a gyártás megkezdéséhez mintadarabként a Kiddicraft kockákat használta.³³ A

²⁹ A Lego-történet eltérő szempontú bemutatására l. *Vida Sándor: Megemlékezés a LEGO „birodalom” alapítójáról.* Iparjogvédelmi Szemle, 100. évf. VI. sz., 1995. december, p. 24–25.

³⁰ További információk a <http://www.hilarypagetoys.com> oldalon.

³¹ UK 529 580 (1940. november 25.), UK 587 206 (1947. április 17.), UK 633 055 (1949. december 12.), UK 673 857 (1950. július 19.), UK 866 557 (1961. április 26.). E szabadalmakra a későbbiekben „Kiddicraft-szabadalmakként” hivatkozom.

³² *Interlego A.G. v. Tyco Industries*, 1 A.C. 217, Privy Council, 3 November 1988.

³³ „Az inspirációt az angol Kiddicraft építő-kocka adja”, *Vida i. m.* (29), p. 24.

korai legókockák az üzleti siker reményében tehát egyszerűen lemásolták az Angliában és Franciaországban akkor már ismert és forgalmazott gyerekjáték műszaki megoldását.³⁴ Ennek köszönhető, hogy a Lego által ma is gyártott építőkockák nemcsak külső formájukban, de méretükben is megegyeznek a Kiddicraft által a '40-es években gyártott és forgalmazott játékkockákkal.³⁵

A Lego 1957–58 táján fejlesztette ki a mai legókockák műszaki megoldását, amit a vállalatcsoport 1958-ban szabadalmaztatott.³⁶ Ez a találmány forradalmi újítást hozott a Kiddicraft kockákhoz képest azzal, hogy negatív kapcsológombokat, azaz a kocka felszínén található hengeres formákat leképező üreges csöveket helyezett el az építőkockák belsejében. Így alakult ki a ma is ismert és használt legókockák építőrendszere, ami a hagyományos (vagy akár a Kiddicraft) kockáknál jóval erősebb, stabilabb, ugyanakkor viszonylag könnyen szétszerelhető építmények kialakítását tette lehetővé.

Iparjogvédelmi szempontból a legókockákban megjelenő műszaki megoldások története két szempontból bír jelentőséggel. Egyrészt a Kiddicraft és a Lego szabadalmi évtizedek óta lejártak, közkinccsé váltak, így az általuk oltalmazott műszaki megoldás bárki által szabadon felhasználható.³⁷ Másrészt a legókockák funkcionalitása, műszaki hatása és jellege szabatosan és pontosan került meghatározásra a szabadalmi leírásokban és az igénypontokban.

3. KÖZHITELESSÉG ÉS OLTALMI KÖR

3.1. A LEGO védjegyeket alkotó megjelölések

Az egyes törlési okok elemzése előtt tisztázni kell, mi a vizsgálat tárgya, az eljárás tárgyát képező megjelölés, illetve mi a megjelölés típusa a Vt. 1. § (2) bekezdése alapján.

A megjelölés típusa a LEGO védjegyek törlési ügyében kiemelkedően fontos, ugyanis az MSZH 2004. májusi határozatát megelőzően született döntésekben (beleértve a 1990-es években folytatott bírósági eljárásokat is) a LEGO védjegyeket térbeli védjegyeknek tekintették.³⁸

³⁴ Sajtóhírek szerint az esetleges jogi problémák elkerülése érdekében a Lego 1979-ben megvásárolta a Kiddicraft-szabadalmakhoz fűződő maradványjogokat Fisher-Page örököseitől (*Adrian Lithgow: The Ghost that is haunting Lego Land. Mail on Sunday, 1987. július 26., http://www.hilarypagetoys.com/history.php?his_id=5*)

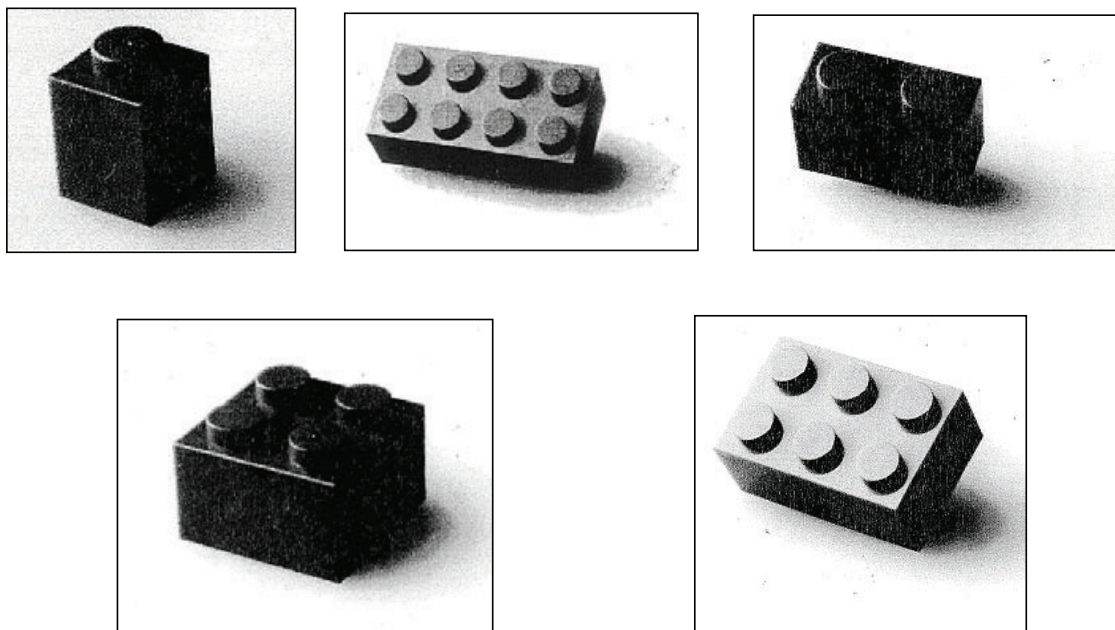
³⁵ A Kiddicraft 2x4 kapcsológombos kockájának adatai (hüvelykben): 1,25x0,625x0,375. Centiméterre átszámítva ez: 3,175x1,5875x0,9525. A ma forgalmazott legókockák mérete 3,2x1,6x1 cm, az eltérés csak a metrikus és az angol mértékrendszer eltéréseiből fakad.

³⁶ A Lego alapszabadalma: UK 866 557.

³⁷ „A közkinccs állapotába jutó lejárt oltalmi idejű szellemi javak” – *Bendzsel Miklós: Fátlyoltánc a szabadalmi titok körül. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 1. (111.) évf. 1. sz, 2006. február, p. 8–20.* Ezt szabályozza az Sztv. 2. § (2)–(3) bekezdése, illetve a TRIPS-megállapodás 6–7. cikke (kihirdetve az 1998. évi IX. törvénnyel).

³⁸ A Fővárosi Bíróság 3.P.27.249/1998/9 számú ítélete a következő indokolást tartalmazta: „A Kirkbi A/S cég jogosultja a ... 130.713–130.716 lajstromszámú térbeli, építőjáték-elem védjegyeknek”.

Mindegyik LEGO védjegy fekete-fehér fotóból álló megjelölés. A fotókon olyan legókockák láthatók, amelyek kapcsológombjain – a forgalomban lévő Lego termékekkel ellentétben – nem tüntették fel a LEGO szóvédjegyet. A megjelölések tehát közönséges fényképek, termékfotók, amelyek jelöletlen építőkockákat ábrázolnak. A megjelöléseket az alábbi ábrák mutatják be.³⁹

3.2. A megjelölések típusa

A védjegyek lajstromozásával egyidejűleg az MSZH meghatározza azt a kategóriát, amelyben a Vt. 1. § (2) bekezdése alapján a védjegyeket alkotó megjelölés védjegyoltalomban részesül.⁴⁰

Bár a lajstrom vezetésének technikai szabályai a Vt. hatálybalépésével változtak, ez az MSZH által vezetett korábbi védjegylajstrom bejegyzéseit és adatait nem érintette. Ezért a Vt. hatálybalépését megelőzően lajstromozott megjelöléseket, így a LEGO védjegyek nyilvántartási adatait is, az 1969-es védjegy törvény végrehajtási rendelete alapján lehet értelmezni.

³⁹ A „megjelölés” értelmezésében dogmatikailag eltérő fogalom, mint a „védjegy”. A megjelölés nem egyszerűen a védjegy lajstromozás előtti megnevezését, hanem a védjegyet hordozó grafikai ábrázolást jelenti. E dogmatikai különbségnek – mint azt a 4.2.2. pontban bemutatom – gyakorlati jelentősége van.

⁴⁰ A Vt. kettéválasztja a védjegyet alkotó megjelölésekkel szemben támasztott feltételek és a megjelölések típusának felsorolását. A védjegyirányelv ezt egy rendelkezésben, a 2. cikkben teszi meg.

Mivel a korábbi védjegy törvény alapján szintén lehetőség volt térbeli megjelölések védjegykénti lajstromozására, a 4/1970. (VII. 1.) IM rendelet 7. § (1) bekezdés *b*) pontja egyértelműen kimondta: „... térbeli-, ... védjegy esetén e körülményt be kell jegyezni” a lajstromba. Következésképpen ha ilyen körülmény nincs bejegyezve a védjegylajstromba, akkor a védjegy ábrás megjelölésnek minősül a Vt. 1. § (2) bekezdés *c*) pontja szerint.⁴¹

Az Európai Bíróság hangvédjegyek kapcsán leszögezte: „egy megjelölés nem lajstromozható hangvédjegyként, ha a kérelmező lajstromozási kérelmében elmulasztja feltüntetni, hogy az adott megjelölést hangmegjelölésként kell értelmezni”.⁴² A LEGO védjegyek esetében ennél egyértelműbb a helyzet. Az MSZH aktáiból ugyanis kiderül, hogy az MSZH nem tévedésből lajstromozott ábrás védjegyeket. A Lego 1990. december 6-án kifejezetten ábrás védjegyek lajstromozása iránt nyújtott be kérelmeket.

Kétségtelenül zavarba ejtő, hogy Magyarországon ábrás védjegyként kértek lajstromozni, és lajstromoztak is olyan fekete-fehér termékfotókat (képeket), amelyeket más országokban (pl. Svájcban) a Lego csoport térbeli védjegyek lajstromozására használt, ez azonban a jogi értékelés eredménye szempontjából irreleváns: a LEGO védjegyeket ábrás védjegyként tartják nyilván az MSZH nyilvántartásában.

3.3. A közhiteles nyilvántartás elméleti fogalma

Az MSZH által vezetett védjegylajstromot közhitelesnek tekintjük, bár a Vt. tételes szabályai ezt kifejezetten nem mondják ki.⁴³ A közhitelességet a Vt. miniszteri indokolása axiómáként kezeli.⁴⁴

A közhitelesség egységes elméleti fogalma ma is kérdéses a magyar jogtudományban. A különböző tudományos álláspontokról a legújabb szakirodalomban Kisfaludi András tanulmánya ad áttekintést, bemutatva ezen álláspontok közös pontjait. Eszerint a különféle elméletek kivétel nélkül hangsúlyozzák az ilyen nyilvántartások „*anyagi nyilvánosságának*”, közbizalmi jellegének fontosságát.

Kisfaludi tanulmánya a közhitelesség általános elméleti fogalmára a következő meghatározási javaslatot teszi: „egy nyilvántartás közhitelessége annyit kell jelentsen, hogy a nyilván-

⁴¹ „A védjegyoltalomban részesülő megjelölés lehet különösen: ábra, kép.”

⁴² Shield Mark BV kontra Joost Kist h.o.d.n. Memex C-238/01 sz. ügy (Shield Mark) 58. pont.

⁴³ Egyes nézetek szerint a védjegy- és a szabadalmi lajstrom: „olyan nyilvántartások ..., amelyekkel kapcsolatban a közhitelességre utaló, a közhitelesség elemeit kifejező szabályok érvényesülnek – anélkül azonban, hogy ezeket a jogszabály maga közhitelesnek minősítené”. (Kisfaludi András: Mitől közhiteles a közhiteles nyilvántartás? Gazdaság és Jog, 2003. július–augusztus, 7–8. szám, p. 3–15.)

⁴⁴ L. a 20. §-hoz fűzött indokolást: „... az iparjogvédelmi jogok közhiteles nyilvántartására már jóval az 1996. évi XXVI. törvény (a Ptk.-módosítás) elfogadása előtt külön lajstromok alakultak ki, melyek jelenleg is tartalmazzák, feltüntetik az érintett oltalmi formákat terhelő összes jogot”, továbbá a 47–49. §-hoz fűzött indokolást: „A Magyar Szabadalmi Hivatalban két közhitelű védjegynyilvántartást kell vezetni: a bejelentési nyilvántartást és a védjegylajstromot.”

*tartásban szereplő jogokat vagy tényeket a nyilvántartásba bejegyzett adatra alapozva ellenérték fejében jogot szerző jóhiszemű harmadik személy szempontjából létezőnek és helyesnek kell tekinteni, a nyilvántartásban nem szereplő jogokat vagy tényeket pedig nem lehet létezőnek tekinteni. Az e követelmények alóli kivételek véleményem szerint mind a közhitelességet csorbítják.*⁴⁵

A védjegylajstrom funkciója – nyilvánosságánál és közbizalmi jellegénél fogva – tehát az, hogy a benne lajstromozott jogok és tények tekintetében eligazítsa a piaci szereplőket, csökkentve ezzel működésük tényleges és társadalmi költségeit, kockázatát. Jóhiszemű piaci szereplő nem tesz olyan lépést, ami lajstromozott iparjogvédelmi jogot sérthet, hiszen ezzel már rövid távon is súlyos következményeknek, kockázatoknak teszi ki magát.

A védjegylajstrom akkor tud megfelelni ennek a feladatának, „*ha azt ígérheti a nyilvántartás adatait felhasználóknak, hogy ezek az adatok valóságos adatként kezelhetők, és nem fenyeget az a veszély, hogy utóbb kiderül, a nyilvántartott jog nem is létezett, vagy nem a bejegyzett tartalommal létezett*”.⁴⁶ A későbbiekben bemutatom, hogy a LEGO védjegyek törlési eljárásában hozott döntések ellentmondanak a közhitelesség követelményének, és alkalmasak arra, hogy csorbítsák az MSZH védjegylajstromába helyezett közbizalmat.

3.4. Közhiteles védjegylajstrom és oltalmi kör

A védjegylajstrom esetében a közhitelesség funkcionálisan több szempontból ragadható meg. Egyrészt a piaci szereplőknek a lajstrom adatai alapján képesnek kell lenniük arra, hogy eldönthessék saját árujelzőik, áruik és szolgáltatásaik esetében piacra lépésük sérti-e lajstromozott jogok jogosultjait. A lajstrom e funkciója tipikusan bitorlási helyzetekben kerül előtérbe.⁴⁷ Ezt a jelleget nevezik a közhiteles védjegynyilvántartás információs funkciójának.⁴⁸

Másrészt a lajstromozott megjelölés (az áruosztállyal együtt) egyértelműen meghatározza és kijelöli a védjegy oltalmi körét és tárgyi hatályát.⁴⁹ Ez a funkció az ún. birtokosi, jogosultságot meghatározó funkció.⁵⁰ A közhitelesség ilyen hatása nemcsak a bitorlási esetekben fontos, de kiemelkedő jelentőségű törlési ügyekben, így a Lego-döntésekben is.

⁴⁵ *Kisfaludi*: i. m. (43), p. 15.

⁴⁶ *Kisfaludi*: i. m. (43), p. 14.

⁴⁷ A LEGO védjegyek bitorlási ügye nem tárgya elemzésemnek. Annyit érdemes azonban megjegyezni, hogy esetünkben a bitorlási ügyben felvetődő közbizalmi, közhitelességi kérdés az, hogy – komolyan véve az MSZH védjegylajstromát – a LEGO védjegyekhez hasonló ábrát, fotókat egyáltalán nem használó alperes sérthet-e védjegyjogot legó építőköcskák saját bejegyzett védjegye alatt történő forgalmazásával. Az ideiglenes intézkedések elrendelése és fenntartása a bitorlási perben nem sok reményre ad okot a jogkérdés végső elbírálásával kapcsolatban.

⁴⁸ „Information function” [*Bently–Sherman*: i. m. (26), 2008, p. 785].

⁴⁹ „A védjegy tárgyi hatályát, oltalmi körét a megjelölés vizuális összképe határozza meg”, in *Lontai Endre–Faludi Gábor–Gyertyánfy Péter–Vékás Gusztáv*: Szellemi alkotások joga. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2006, p. 274. A vizuális összkép és értelmezésének egyetlen hiteles forrása a védjegylajstrom.

⁵⁰ „Property function”, *Bently–Sherman*: i. m. (26), p. 785.

Harmadrészt a lajstrom az előző két funkció meghatározásához szükséges adatokat (grafikai ábrázolás, jogosult és áruosztály megjelölése), valamint az egyéb, jogilag jelentős tényeket rögzíti. Ez az ún. adminisztratív funkció.⁵¹

A közhiteles nyilvántartások, így a védjegylajstrom feladatával nemcsak a jogtudomány, hanem az európai esetjog is foglalkozott. A Shield Mark-ügyben az Európai Bíróság azt mondta ki, hogy világos és pontos bejegyzési adatok hiányában „nem állapítható meg a kért oltalom hatálya, terjedelme”.⁵² A Sieckmann-döntésben,⁵³ amely illatminta lajstromozhatóságával kapcsolatos ügyben született, az Európai Bíróság több követelményt – az ún. Sieckmann-kritériumokat – is megfogalmazott.⁵⁴

Emellett a Sieckmann-döntés kimondta, hogy a védjegylajstrom „a védjegyoltalom alapvető elemét képezi, amely hozzájárul ... a jogbiztonsághoz és a megbízható nyilvántartáshoz”.⁵⁵

Az Európai Bíróság szerint a lajstromot vezető hatóságnak, így az MSZH-nak is „világosan és pontosan ismernie kell a megjelölés természetét”, hogy megfelelő és pontos lajstrom felállítására és fenntartására vonatkozó kötelezettségének eleget tegyen.⁵⁶ A lajstromnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy a piaci szereplők „egyértelmű és pontos információt szerezzenek a ... védjegyekről, ezáltal szerezvén lényeges információt harmadik felek jogairól”.⁵⁷ Ehhez szükséges, hogy a védjegy grafikus ábrázolása a lajstromban „egyértelmű, könnyen hozzáférhető és érthető” legyen.⁵⁸ A grafikai ábrázolás lényege, hogy „a lehető legjobban kizárja a szubjektivitást a megjelölés azonosításának és értelmezésének folyamatából”.⁵⁹

A védjegylajstromot az Európai Bíróság tehát a magyar jogtudományban ismert közhitelesség fogalmi elemeihez hasonló tulajdonságú nyilvántartásnak tekinti, egyértelműen kiemelve – többek között – a védjegyoltalom tartalmi meghatározásában játszott szerepét.

3.5. A LEGO védjegyek típusa a Lego-döntésekben

A bíróságok a LEGO védjegyeket térbeli védjegyeknek tekintették. A Fővárosi Bíróság a lajstromban szereplő adatok kérdését közvetlenül nem vizsgálta, de döntése számos helyen egyértelműen térbeli védjegyre, a megjelölésen feltüntetett alakzatra, illetve a térbeli védjegy törvényi kategóriájára, a Vt. 1. § (2) bekezdés d) pontjára hivatkozik. Az elsőfokú bíróság kifejtette: „A védjegy egy fekete-fehér fotó, melyen egy térbeli alakzat látható. Ez a tárgy két

⁵¹ „Administrative function”, *Bently-Sherman*: i. m. (26), p. 785.

⁵² Shield Mark 59. pont „to determine the scope of the protection sought”.

⁵³ Sieckmann kontra Deutsches Patent- und Markenamt C-273/00 sz. ügy (Sieckmann).

⁵⁴ A grafikai ábrázolás és leírás legyen világos, precíz, önmagában értelmezhető, könnyen hozzáférhető, érthető, tartós és objektív [*Bently-Sherman*: i. m. (26), p. 785.].

⁵⁵ Sieckmann, 37. pont.

⁵⁶ Sieckmann, 50. pont.

⁵⁷ Sieckmann, 51. pont.

⁵⁸ Sieckmann, 48–49 és 52. pont.

⁵⁹ Sieckmann, 54. pont.

részből áll, egy viszonylag éles sarkú és sima kockából és egy ahhoz kapcsolódó, korong alakú formából. ... Egyszerű, absztrakt és szabályos geometriai alakzatról van szó ...”. Az absztrakt megkülönböztetőképesség elemzésének összefoglalása szerint a LEGO védjegy „besorolható a Vt. 1. §-a (2) bekezdésének d) pontjában említett megjelölések körébe”. Az ítélet számos további helyen foglalkozott „térbeli alakzattal”, a védjegyen látható „tárgy formájával” és a „védjegy szerinti alakzattal”.

A Fővárosi Ítéltábla döntése – amellet, hogy a Fővárosi Bíróság elemzését elfogadja – kiemelte: „... nincs jelentősége annak, hogy az adott áru formája, mint megjelölés a lajstromba ábrás és nem térbeli védjegyként került bejegyzésre”. A másodfokú ítélet megállapítja továbbá: „A megjelölés típusának (ábrás vagy térbeli) megnevezése a védjegybejelentésnek csupán ... alaki kelléke ...”.

A Legfelsőbb Bíróság szerint: „a védjegy egy sötétszürke színű test ... térbeli formája”, és a Fővárosi Ítéltábla helyesen állapította meg, hogy a LEGO védjegy „valójában nem a Vt. 1. § (2) bekezdés c) pont szerinti ábrás védjegy, hanem a Vt. 1. § (2) bekezdés d) által meghatározott ... térbeli alakzat”. Továbbá, az ábrás vagy térbeli megkülönböztetés „helyes vagy helytelen feltüntetése miatt törlésre nincs lehetőség”.⁶⁰

3.6. A bíróságok értelmezésének kritikája

A Vt. 1. § (2) bekezdésében felsorolt megjelöléstípusoknak, törvényi kategóriáknak anyagi jogi jelentőségük van. E kategóriák közhiteles nyilvántartásban feltüntetett adatok. A közhiteles nyilvántartások jogilag jelentős tényeket rögzítenek nyilvános, harmadik személyek részére is elérhető és értelmezhető módon. Sem a Vt., sem a védjegyirányelv nem állapít meg olyan szabályt, ami miatt a megjelölések típusát „alaki” jogi kategóriának (bármit is jelentsen ez) kellene tekinteni.⁶¹

Kétségtelen, az ábrás védjegyek bejelentésével azonos módon a térbeli „védjegybejelentés [is] ábrás alakban történik, hiszen a védjegylajstrom mai ismereteink mellett másként nem is képzelhető el”.⁶² Ebből azonban nem következik, hogy az ábra formájában tett bejelentés szabadon értelmezhető ábrás vagy térbeli védjegynek. Abból, hogy egy védjegyet milyen

⁶⁰ A LEGO védjegyek típusának „helytelen feltüntetésére” vonatkozó kitétele meglepő, hiszen – mint azt korábban ismerttettem – az MSZH-aktákban szereplő eredeti okiratok szerint a Lego ábrás védjegy lajstromozását kérte, lajstromozási hibára, téves adatrögzítésre egyáltalán nem merült fel adat.

⁶¹ Jól példázzák ezt az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezhető adatok (pl. haszonélvezeti, illetve használati jog, belterületi, illetve külterületi besorolás). Bár a szóalakok néha igen hasonlóak, jogi szempontból releváns különbségeket hordoznak, anyagi jogi jelentőséggel bírnak. Nincs olyan indok, ami miatt a védjegylajstrom hasonló adatai közötti különbségnek nem lenne ilyen jelentősége.

⁶² Dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság újabb döntései térbeli védjegyekről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 6. sz., 2004. december, p. 49.

grafikai ábrázolásban jelentenek be, nem lehet egyértelmű következtetést levonni a védjegy típusára vonatkozóan, ezt kizárólag a kérelmező nyilatkozata, majd a közhiteles MSZH-lajstromba bejegyzett adat dönti el.

A megjelölés fajtájának besorolása egyértelműen az adott védjegy az áruosztály melletti, egyik legfontosabb eleme. Ez jelöli ki a védjegyoltalom terjedelmét, azt, hogy a grafikusán ábrázolt megjelölés miként értelmezendő. Nyilvánvaló, hogy a Vt. 1. § (2) bekezdés *f*) pontjában meghatározott hangvédjegyek esetében az azt hordozó grafikai ábrázolás (pl. kotta) nem tekinthető ábrás vagy képi megjelölésnek, a kottafejeket bárki szabadon használhatja. Ha a Vt. 1. § (2) bekezdés *c*) pontja (ábra, kép), illetve a Vt. 1. § (2) bekezdés *d*) pontja (sík- vagy térbeli alakzat) azonos kategóriáknak minősülnek az anyagi jogi elbírálás szempontjából, akkor a jogértelmezés a jogalkotó szándékával ellentétesen kiüresíti (értelmezhetetlenné teszi) a törvényi kategóriákat. Az Európai Bíróság gyakorlata szintén több esetben tulajdonított jelentőséget a megjelölés, illetve a védjegy kategóriájának,⁶³ sőt a megkülönböztetőképesség esetében speciális szempontokat alkalmaz a védjegyek különböző kategóriáira.⁶⁴

Ennek ellenére a Lego-döntések a közhiteles lajstromban szereplő adatokkal ellentétes és a lajstrom által fel nem tüntetett adatokból indultak ki, sőt, a magasabb fokú bíróságok a lajstrom adatainak jelentőségét kifejezetten tagadták. A védjegylajstrom adatait negligálva a Lego-döntésekben Magyarországon be nem jegyzett térbeli védjegyek oltalomképességét bírálták el. A döntések ezzel megkérdőjelezzik a védjegylajstrom közhitelességének fenntarthatóságát és a védjegylajstrom iránti közbizalom elvét. Ha a piaci szereplők nem hozhatnak megalapozott üzleti döntéseket az MSZH védjegylajstromában található információk alapján,⁶⁵ az jogpolitikai, illetve versenyképességi problémákat okozhat a jövőben.

3.7. Javaslat a LEGO védjegyek típusának és oltalmi körének értelmezésére

A LEGO védjegyek az MSZH által vezetett közhiteles nyilvántartásban egyértelműen, a jogosult kérelmének és a vonatkozó jogszabályi előírásoknak megfelelően kerültek ábrázolásra és lajstromozásra. A védjegyet alkotó megjelölések fajtáit a Vt. 1. § (2) bekezdése sorol-

⁶³ Shield Mark 59. pont, August Strock KG kontra OHIM C-25/05 P sz. ügy (Strock I) 5. pont.

⁶⁴ Az esetjog számos helyen megállapítja, hogy a háromdimenziós védjegyek esetében az átlagos fogyasztók védjegypercepciója eltér az ábrás védjegyeiktől. Ezek esetében nehezebb igazolni, hogy az áru külső megjelenése minden egyéb felirat vagy grafikai elem nélkül elegendő megkülönböztetőképességgel bír. [Henkel kontra OHIM C-456/01 P és C-457/01 P sz. ügy (Henkel) 38. pont, Deutsche SiSi-Werke kontra OHIM C-173/04 P sz. ügy (Deutsche SiSi-Werke) 27–28. pont, Mag Instrument kontra OHIM C-132/02 P Mag (Mag) 30. pont és Storck I 26–27. pont]. A konkrét megkülönböztetőképesség szempontrendszerének bemutatására l. a tanulmány 6. pontját.

⁶⁵ Például – ismét bitorlási szempontból – nem bízhatnak abban, hogy a versenytársuk ábrás védjegyén stilizált formában ábrázolt árut saját maguk is fogalomba hozhatnak.

ja fel.⁶⁶ A Vt. 1. § (2) bekezdés *c)* pontja lehetővé teszi ábra és kép lajstromozását. Ezt a megjelölésfajtát nevezzük ábrás védjegynek. A Vt. 1. § (2) bekezdés *d)* pontja ugyanakkor lehetővé teszi „*sík- vagy térbeli alakzat, beleértve az áru vagy csomagolás formáját*” lajstromozását. Ez a megjelölésfajta felel meg a háromdimenziós vagy térbeli védjegy fogalmának. A fogalom meghatározások az 1969. évi védjegy törvényben a LEGO védjegyek lajstromozása óta változatlanok. A Vt. a korábbi szabályozáshoz képest csupán megnyitotta a megjelölésfajták zárt felsorolását, illetve a térbeli védjegyek esetében egy „*tipikusan jelentkező változatot – ... az áru és a csomagolás formáját – külön megemlíttette*”.⁶⁷

A LEGO védjegyek összeépíthető játékkockák külső kialakítását bemutató fényképekből álló megjelölések. Az MSZH védjegy lajstroma szerint a megjelölések ábrás megjelölések. A LEGO védjegyek vizsgálata csak ezen a feltételezésen alapulhat. A vizsgálat során ezért a LEGO védjegyeket alkotó képet kell a jogi elemzés alá vetni, nem pedig a képen látható alakzatot. Egyszerűbben: a LEGO védjegyek nem az építőkövet mint háromdimenziós tárgyat, hanem egy képet (legókövet ábrázoló fotót) helyeznek oltalom alá, a védjegyek oltalmi köre kizárólag ebben a körben értelmezhető.⁶⁸ Ez a védjegy lajstrom közhitelességéből és a szubjektív elemzés kizártságának követelményéből következik.

4. ABSZTRAKT ÉS KONKRÉT MEGKÜLÖNBÖZTETŐKÉPESSÉG

A LEGO védjegyek megkülönböztetőképességének elemzése előtt röviden bemutatom a megkülönböztető jelleggel kapcsolatos kizáró okok elméleti hátterét.

4.1. Alapvetés

A magyar szabályozás az irányelvre alapozva két szinten vizsgálja a megkülönböztetőképességet. Egyfelől a Vt. 1. § (1) bekezdése sorolja fel ezt a követelményt az oltalomképesség három konjunktív feltételének egyikeként. E szerint a védjegynek, *(i)* megjelölésnek *(ii)* grafikailag ábrázolhatónak kell lenni, és *(iii)* alkalmasnak kell lennie arra, hogy árut vagy szolgáltatást mások áruitól vagy szolgáltatásától megkülönböztessen.⁶⁹ Ha e feltételek bár-

⁶⁶ Az EU-csatlakozással, 2004. május 1-jétől a felsorolás már csak példálózó jellegű, ennek azonban elemzésem szempontjából nincs jelentősége.

⁶⁷ A Vt. miniszteri indokolása a Vt. 1. §-hoz.

⁶⁸ Már itt jelzem, hogy a funkcionalitással [Vt. 2. § (2) bekezdés *b)* pont] kapcsolatos elemzés esetében némileg eltér a helyzet, ott ugyanis a megjelölést alkotó formákat kell a vizsgálat tárgyává tenni. Ezt cikkem 7.2.2. pontjában elemzem.

⁶⁹ E kérdést azonos módon értelmezi az Európai Bíróság esetjoga is: Libertel Grope BV kontra Benelux Merkenbau C-104/01 sz. ügy (Libertel) 23. pont; Dyson Ltd kontra Registrar of Trademarks C-321/03 sz. ügy (Dyson) 28. pont.

melyike nem teljesül, akkor a Vt. 2. § (1) bekezdés alapján⁷⁰ a megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban. Másrészt a Vt. 2. § (2) bekezdés *a*) pontja szerint az oltalomból „*ki van zárva a megjelölés, ha ... nem alkalmas a megkülönböztetésre*”.⁷¹

A Vt. szövegét felületesen olvasva az a következtetés vonható le, hogy a jogalkotó a védjegy oltalomképességének vizsgálata során egyszerűen ugyanazt a beszámítási pontot – a megkülönböztetőképesség meglétét vagy hiányát – ismétli meg. Ez azonban helytelen megközelítés. A Vt. alapján ugyanis kétféle, absztrakt [Vt. 2. § (1) bekezdés] és konkrét [Vt. 2. § (2) bekezdés *a*) pont] megkülönböztetőképességet kell vizsgálni. Ezt a megkülönböztetést használja a külföldi szakirodalom egyik része is,⁷² sőt a Shield Mark-esetben az Európai Bizottság is hasonló megközelítést javasolt.⁷³ Ugyanakkor van olyan nézet, amely a kétféle megkülönböztetőképesség összekapcsolását látja helyesnek.⁷⁴ Álláspontom szerint az irányelv szerkezetéből és szövegéből az előbbi megközelítés következik, és a kétféle megkülönböztetőképesség két feltétlen kizáró (törlési) okként értelmezendő.

4.2. Absztrakt és a konkrét megkülönböztetőképesség összehasonlítása

Az absztrakt és a konkrét megkülönböztetőképesség elválasztása nem teoretikus kérdés, a kétféle törlési ok között három, gyakorlati szempontból fontos különbség áll fenn.

⁷⁰ Amint azt korábban említettem, a LEGO védjegyek ügyében az absztrakt megkülönböztetőképesség hiányát még a Vt. 2003. CII. törvénnyel történő módosítása előtti rendelkezések szerint, a Vt. 1. § (1) bekezdés 8. § *a*) pontja és 33. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján lehetett megállapítani. Ebben a részben a Vt. új számozását használom.

⁷¹ A Vt. 2. § (1) bekezdés *a*) pontjában található törlési okok a védjegyirányelv 3. cikk (1) bekezdés *b*)–*d*) pontjaiban találhatók, de ott nem a megjelölésre, hanem a védjegyre vonatkoznak.

⁷² *William Cornish–David Llewelyn: Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights.* London, Sweet and Maxwell, 2003, p. 653., illetve *David T. Keeling: About kinetic® watches, easy banking and nappies that keep baby dry: A review of recent European case law on absolute grounds for refusing to register trademarks.* Intellectual Property Quarterly, 2003, p. 131–162. Keeling utal arra, hogy az absztrakt–konkrét terminológia Németországban használatos, és hivatkozik von Mühlendahl, Ohlgart, von Bormhard, Meister, Ströbele és von Kapff munkáira. A Fővárosi Bíróság döntése objektív és szubjektív megkülönböztetőképességre utal, Vida különös megkülönböztetőképességként említi (*dr. Vida Sándor: Az Európai Törvényszék a különös megkülönböztetőképességről. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 2. sz., 2008. április*). Pontosabbnak tartom a német szakirodalomban kialakult elnevezéseket, ezért cikkemben a német terminológiát használom.

⁷³ Az Európai Bizottság szerint: „a megkülönböztető jelleg [vizsgálata] a 2. cikk szempontjából – ellentétben a 3. cikkel – nem arra vonatkozik, hogy a megjelölésnek ténylegesen van-e megkülönböztető jellege ..., hanem arra, hogy az adott megjelölés általában birtokában van-e a megkülönböztető jellegnek, függetlenül a különböző áru- és szolgáltatási kategóriáktól”, Shield Mark 31. pont. Az Európai Bíróság e kérdéssel az ítélet megállapításai között nem foglalkozott.

⁷⁴ *Bently–Sherman: i. m. (26), p. 814.* A szerzők a Philips/Remington-döntés 41–46. pontjából vezetnek le, hogy az absztrakt és konkrét elválasztása helyett a két szabály együtt értelmezendő. Ugyanakkor ők is megemlítik, hogy a Philips/Remington alapján sem zárható ki a Keeling és mások által képviselt absztrakt–konkrét megkülönböztetőképesség elválasztásának helyessége.

4.2.1. A megjelölés alapvető alkalmatlansága, szerzett megkülönböztetőképeség

Az absztrakt megkülönböztetőképeség hiánya a megjelölés olyan „abszolút fatális hiányossága”,⁷⁵ amely használat révén sem orvosolható. Ilyen esetben a megjelölés „teljeséggel alkalmatlan arra, hogy bármikor védjeggyé váljon”,⁷⁶ nem tudja betölteni a védjegy alapvető, eredetjelző funkcióját. Keeling spanyol szerzőkre hivatkozva⁷⁷ olyan „generikus” megjelöléseket hoz példának az absztrakt megkülönböztetőképeség hiányára, mint a „sör” megjelölés használatát sörökre. Cornish a „szappan” megjelölés szappanokra történő használatát említi.⁷⁸

A Keeling által idézett szakirodalom szerint az ilyen megjelölések olyan „mélységesen leírók”, hogy a használat útján szerzett megkülönböztetőképeség lehetőségét eleve ki kell zárni. Ebből következik, hogy a megjelölés absztrakt megkülönböztetőképeségének hiánya esetén a védjegy nem szerezhethet oltalmat használat útján szerzett megkülönböztetőképesége miatt, hiszen a Vt. 2. § (3) bekezdésében⁷⁹ meghatározott kimentési ok kizárólag a konkrét megkülönböztetőképeség esetére vonatkozik.

Az Európai Bíróság ugyanakkor fellazította ezt az elvet azzal, hogy megállapította: amennyiben az adott védjegy a szerzett megkülönböztetőképeség következtében lajstromozható, akkor nem áll meg az absztrakt megkülönböztetőképeség hiánya sem.⁸⁰

4.2.2. Megjelölés – védjegy (egy meglepő hiányosság)

A kétféle megkülönböztetőképeség közötti második alapvető különbség, hogy az absztrakt megkülönböztetőképeséget a védjegyet alkotó megjelölés (*sign*), míg a konkrét megkülönböztetőképeséget a védjegy (*trademark*) tekintetében kell vizsgálni. Az irányelv 2. cikke és a 3. cikk (1) bekezdés *a*) pontja a védjegyet alkotó megjelölésekre, míg a 3. cikk (1) bekezdés *b*) pontja a védjegyre vonatkozik.

⁷⁵ Keeling: i. m. (72), p. 134.

⁷⁶ Cornish–Llewelyn: i. m. (72), p. 653.

⁷⁷ Keeling: i. m. (72), 8. számú lábjegyzet, p. 135. A hivatkozott szerzők: Devesa és Novoa.

⁷⁸ Cornish–Llewelyn: i. m. (72), p. 653.

⁷⁹ Védjegyirányelv 3. cikk (3) bekezdés.

⁸⁰ Koninklijke Philips Electronics NV kontra Remington Consumer Products Ltd. C-299/99 sz. ügy Philips/Remington 37–39. pont, Cornish–Llewelyn: i. m. (72), p. 654., Bently–Sherman: i. m. (26), p. 815. A Philips/Remington-eset megállapításai e tekintetben mindenképpen finomításra szorulnak, mert a jelenlegi értelmezéssel a szerzett megkülönböztetőképeségen alapuló mentesülési lehetőséget az Európai Bíróság gyakorlatilag kiterjeszti az absztrakt megkülönböztetőképeségre. Ez azonban contra legem értelmezése az irányelvnek. E dilemmára megoldás lehet a védjegy és a megjelölés fogalmainak pontosabb kifejtése.

A 2. cikk fejezetcímének szó szerinti fordítása a következő: „*megjelölések, amelyekből a védjegy (össze)állhat*”, azaz az irányelv 2. cikke azt határozza meg, melyek azok a megjelölések, amelyek védjegyet alkothatnak.⁸¹ A Dyson-esetben az Európai Bíróság elemzése a megjelölést egyértelműen a védjegytől eltérő fogalomnak tekintette.⁸²

A megjelölés fogalmát jogszabály nem határozza meg. Annyi bizonyos, hogy a védjegy lajstromozásához igazolni kell, hogy megjelölésből áll.⁸³ Értelmezésben a megjelölés azt a grafikailag megjelenített és fogalmilag leírható⁸⁴ jelet (pl. ábra, kép, alakzat, hang, illat) jelenti, ami a védjegyet alkotja, megtestesíti. Ehhez képest a védjegy a megjelölés és az áru, szolgáltatás (a jel és a jelölt) közötti, jogi oltalomban részesülő kapcsolat, azaz az eredetjelzőként működő megjelölés. A megjelölés tehát a védjegytől elkülönült, mögöttes fogalom, a védjegynél tágabb rendszertani kategória.⁸⁵

A fogalmi hierarchia miatt a megjelöléssel kapcsolatos kizáró okok *a priori* tesztek. Az absztrakt megkülönböztetőképesség ezért lényegében azt vizsgálja, milyen megjelölés alkalmas arra, hogy eredetjelzőként funkcionáljon.⁸⁶

A megjelölés és védjegy közötti különbség a védjegyirányelv angol (vagy más idegen nyelvű) szövegét olvasva válik egyértelművé.⁸⁷ Meglepő, de e különbségtételt sem az irányelv magyar fordítása, sem a Vt. hatályos szövege nem alkalmazza. A Vt. 2. §-a valamennyi abszolút kizáró okot a „*megjelölésre*” vonatkoztatja. Ez valószínűleg abból fakad, hogy a két fogalom a magyar védjegyjogban korábban érdemben nem különült el, a „megjelölést” az árujelző lajstromozása előtti, a „védjegyet” a lajstromozás utáni állapot jelölésére használták. Ez az értelmezés nincs összhangban a két fogalomnak a közösségi védjegyjogban használatos jelentésével. Mind a védjegyirányelv magyar fordítása, mind az azt implementáló Vt. pontatlanul veszi át az irányelv szövegét, és e dogmatikai különbséget nem veszi figyelembe.

⁸¹ A fejezet címe: „Signs of which a trademark may consist”. A magyar fordítás: „A védjegyoltalomban részesíthető megjelölés”.

⁸² Dyson 29–40. pont.

⁸³ *Bently–Sherman*: i. m. (26), p. 806.

⁸⁴ A grafikai ábrázolás és fogalmi leírás védjegyjogi értelemben akkor lajstromképes, ha megfelel a Sieckmann-kritériumoknak.

⁸⁵ Nem minden megjelölés védjegy, de minden védjegy megjelölés(ből áll).

⁸⁶ *Bently–Sherman*: i. m. (26), p. 806.

⁸⁷ A védjegyirányelv angol (német, francia vagy olasz) szövege a kizáró okok tárgyát a vonatkozó mellékmondatokban egyenként meghatározza [„The following shall not be registered or if registered shall be liable to be declared invalid: (a) signs which cannot constitute a trade mark; (b) trade marks which are devoid of any distinctive character; (c) trade marks which ...; (e) signs ...” stb.]. A magyar fordítás kifejezetten negligálja az irányelv szóhasználatát, és a szabály bevezető mondatában (nyelvtanilag a főmondatban) helyezi el a megjelölés és a védjegy szót [„A megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha a megjelölés: a) nem képezheti védjegy részét; b) nem alkalmas a megkülönböztetésre; (c) ...”]. A Vt. szövegében egyáltalán nem jelenik meg a védjegy–megjelölés megkülönböztetés, a magyar törvény kizárólag a megjelölésre hivatkozik a kizáró okok meghatározásakor („2. § (1) A *megjelölés* ki van zárva a védjegyoltalomból (2) Ki van zárva a védjegyoltalomból a *megjelölés*, ha: a) ...” stb.).

Miután a magyar védjegyjogban a megjelölés és a védjegy különbsége nem érvényesül, a bíróságok a megjelölés esetében is a védjegyet vizsgálják. A fogalmi tisztázatlanság a gyakorlatban azoknál a feltétlen kizáró okoknál jelent közvetlen problémát, ahol az irányelv alapján valójában megjelöléseket kellene vizsgálni, vagyis az absztrakt megkülönböztetőképesség hiánya [Vt. 2. § (1) bekezdés], illetve a funkcionalitással összefüggő kizáró okok [Vt. 2. § (2) bekezdés *b*) pont] esetében. A LEGO-döntésekben felmerülő értelmezési kérdések egy része valóban összefügg e problémával.⁸⁸

4.2.3. Vizsgálat a konkrét áruk, illetve szolgáltatások fényében

A megjelölés és védjegy közötti dogmatikai különbség – az absztrakt megkülönböztetőképesség a megjelölésre vonatkozik, és nem a védjegyre – eredményezi az absztrakt és a konkrét megkülönböztetőképesség tesztje közötti harmadik eltérést. Mivel a megjelölés fogalma nem tartalmazza a megjelölés és az áru vagy szolgáltatás közötti kapcsolatot, az absztrakt megkülönböztetőképesség megítélése során nem vizsgálandó, hogy a megjelölés képes-e a megkülönböztetésre a konkrét áruk és szolgáltatások között,⁸⁹ kizárólag a megjelölés általános és önmagában való tulajdonságait kell figyelembe venni.

⁸⁸ Egyidejűleg persze a védjegy fogalmi tisztázatlansága más védjegytorlási okoknál is zavarokat idézhet elő. Az irányelv magyar fordításának korrekciója és a Vt. megfelelő paragrafusainak módosítása mindkét esetben megfontolandó.

⁸⁹ Keeling: i. m. (72), p. 135.